

Катерина Крутій, доктор пед. наук, професор
Тернопільський національний педагогічний
університет ім. В.Гнатюка

**Технологія «Стіни, які говорять»,
або своєчасне перетворення освітнього простору
дошкільного навчального закладу**

***Актуальність своєчасного перетворення
освітнього простору дошкільників***

Сьогодні сучасної дошкільної освіти є багатоманітним та цікавим. Можна обирати технологію, розробляти власні інновації, підвищувати професійний рівень, не виходячи із кабінету, вебінари, он-лайн навчання, дистанційні консультації тощо. Проте чималенький прошарок становлять педагоги, які готові самозабутньо працювати і навіть «винаходити велосипед», може, хоча б одне колесо від нього, але не скористатись досвідом інших. Потрібно допомогти їм піднятися до рівня, адекватного сьогоденній науці, вимогам і запитам суспільства.

Сутність проблеми полягає в тому, що в дошкільній освіті відбувається розрив між знаннями і культурою як дією практичною. У вирішенні проблеми важлива стратегія подолання цього розриву. Подоланням розриву або побудовою подолання є *проекткування освітнього простору*, де управління розглядається як процес створення середовища, адекватного змінам соціуму. А зміни – неминучі, швидкісні, реальні. Зміни, як у житті соціуму, так і окремої особистості, – найбільш значущі, тому й запитань поки що більше, ніж відповідей.

Якщо персональний простір, у якому живе дитина, не задовольняє її вікових потреб, вона відчуває сильний дискомфорт, отже, виростає емоційно і фізично недозрілою, не здатною до інтимно-особистісних відносин із середовищем тощо (М.В. Осоріна).

Персональний простір сучасної дитини дошкільного віку одночасно є *фізичним* (тіло, предметне і природне середовище, люди, які оточують, різні заняття тощо) і *психологічним* (емоційна забарвленість життя, стиль відносин оточуючих до дитини і між собою тощо). Щось дитина у просторі свого життя приймає, від чогось відчужена. Дошкільник уже добре володіє своїм тілом, проте тілесна, а тим більше психологічна взаємодія з довкіллям, що робить цей світ “своїм”, ще в процесі становлення.

Так, *фізичний простір дошкільника* постійно розширюється. Дитину беруть до крамниці, на гостини, до цирку. Разом із батьками сучасний дошкільник намагається мандрувати; один – будівлею, дачею, а з рідними – містами і навіть державами. Головне надбання – засвоєння простору дитячого садочка – групова кімната, спальня, музична та спортивна зали, сходові майданчики тощо.

Психологічний простір життя дитини дошкільного віку вирізняється високою значущістю чужого дорослого – вихователя, який символізує новий статус малюка, від якого залежить емоційне благополуччя як конкретної дитини, так і

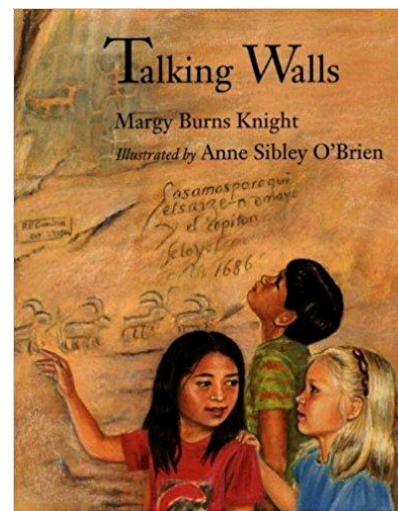
людей, що оточують. Часто дошкільник готовий ввести виховательку до свого персонального простору, поставити її поруч із мамою.

Персональний простір, на думку М.В. Осоріної, має складну систему координат, яку малюк засвоює з початку раннього дитинства, передусім на підсвідомому рівні [2]. *Просторові координати* (знайомі місця, шляхи, предмети, дерева тощо) допомагають йому зорієнтуватися на місці і реалізувати свою фізичну активність, випробувати себе в цьому відношенні; *соціальні координати* (норми, правила, заборони, ритуали тощо) допомагають здебільшого розібратися в життєвих колізіях, конкретних ситуаціях, учасником яких є дитина. *Духовно-моральні координати* (ієрархія цінностей навколишнього світу, зразки і прецеденти взаємодії людей, форми їхньої поведінки тощо) допомагають дошкільнику зрозуміти відносини між дорослими. *Емоційними координатами* персонального простору дитини дошкільного віку є сім'я і дім. Саме сім'я, навіть якщо вона складається з мінімальної кількості членів, поєднує для дитини минуле і майбутнє, інтимне із соціальним. Для повноцінного розвитку дошкільнику необхідний дім, у якому є його персональне місце (окрема кімната, куточок для іграшок, книжкова полиця тощо).

Із-поміж сучасних технологій, які активно запроваджуються в практику роботи дошкільних навчальних закладів України, слід виокремити міжнародну технологію «Стіни, які говорять» (оригінальна назва «Talking Walls») як таку, що забезпечує дитині можливість бути повновладним хазяїном свого персонального простору. У засобах масової інформації та Інтернеті можна віднайти інформацію, що ця технологія належить колегам із Естонії. Зауважу, що ця технологія естонськими педагогами дійсно більш наближена до дошкільників, проте не можна стверджувати, що це саме їхнє авторство. Технологію розповсюджено в багатьох інших країнах Європи, вона активно використовується не тільки і не стільки педагогами, тому окреслимо найбільш привабливі та раціональні якості зазначеної технології саме для дошкільної освіти.

Коротко про виникнення технології

Гарно ілюстрована дитяча книжка «Стіни, які говорять» (автор - Маргі Бернс Найт, ілюстратор - Єнн Сіблі О'Брайєн) оповідає про те, що в печері Ласко у Франції (в 1940 році) дітьми було виявлено красиво розфарбованих коней, бізонів і антилоп. Відомо, що настінний живопис, наприклад, у печері Ласко, налічує більше сімнадцяти тисяч років. На стінах печер було намальовано тварин для спеціального полювання і релігійних обрядів. Саме пригоди дітлахів із цієї книжки надихнули послідовників використовувати ідею сюжету як у музиці, так і у фільмі, графіті, дизайні інтер'єрів тощо (на фото 1 – обкладинка книжки «Стіни, які говорять»).

Так, було створено Talking Walls® - мультимедійний ресурс для дітей, педагогів, дорослих, людей із інвалідністю і організацій, що цікавляться історією. Ресурс призначено для підвищення інтересу і привабливості, зокрема, об'єктів

спадщини, які охоплюють освітні, культурні, мистецькі, соціальні та історичні аспекти.

Отже, ресурс задовольняє безліч вимог і охоплює такі розділи освітніх програм, як природничі науки, технології, читання та письмо, інженіринг, мистецтво, дизайн, математика (STREAM – освіта, можна прочитати більш докладно тут: <http://ukrdeti.com/category/stream-osvita-doshkilnikiv/>). Talking Walls® - це популярний міжнародний ресурс, де можна знайти ідеї на будь-який смак і для реалізації будь-якої мети.

Сутність технології «Стіни, які говорять»

Джерелом натхнення і творчості для дитини можуть бути «Стіни, які говорять». Сутність технології «Стіни, які говорять» в тому, що дитина, отримуючи необхідну інформацію, має право вибору планувати свою діяльність, конструктивно використовувати інформаційний ресурс.

Іншими словами *технологія «Стіни, які говорять» є системою візуалізації знань і процесом занурення дошкільників і дорослих в освітній простір дитячого садка.*

Уточню: не може бути єдиних вимог або рекомендацій щодо створення, функціонування, частоти заміни зображень на «Стіні, яка говорить». Запроваджуючи наведені далі ідеї, слід передусім критично переглянути можливості щодо позбавлення захаращеності методичним мотлохом простору як дошкільного закладу, так і конкретних групових кімнат, роздягалень тощо (оголошення, які вже нікому не цікаві; список дітей із вказаним зростом та вагою на 01 вересня, а на дворі – грудень; повідомлення для батьків про необхідність принести по 3 рулони туалетного паперу тощо).

Технологія може бути використана як *для інформування всіх учасників освітнього процесу (діти, батьки, педагоги), так і тільки для дошкільнят.*

Чому саме стіна? У сучасних умовах дитячі садочки переходять до нових стандартів оформлення, усе менше стендів, які «не чіпляють», не несуть

актуальної інформації.

Пріоритетними є пересувні стенди, виставки та багато іншого (на фото 2 – пересувні ширми як інформаційні стіни). Тому саме одна стіна, не схожа на інші, може привернути до себе увагу, не порушуючи внутрішньої гармонії простору дошкільного навчального закладу, не вносячи дисгармонію, а

виконуючи розвивальну функцію.

Як зробити так, щоб стіни дійсно «говорили»?

Краще за все, якщо це буде велика стіна на першому поверсі. Якщо йдеться про всіх учасників процесу, то специфіка роботи дитячого садка передбачає використання «Стін, які говорять» найчастіше в одному або двох стаціонарних місцях, де найчастіше бувають і діти, і дорослі (оголошення, інформування, нагороди тощо).

Стіна може мати кілька інформаційних напрямів - на день, на тиждень, періодично мінливі експозиції тощо.

Під час оформлення стіни для дорослих потрібно врахувати, що зображення повинно бути розміщено на контрастному тлі й добре видно на відстані одного - двох метрів. Текст мусить бути друкований на принтері, або простими (без прикрас) друкованими літерами, або письмовим шрифтом. Бажано, щоб почерки, шрифти, а можливо, і розміри букв були різними.

Потрібно прагнути до того, щоб експозиція не була монотонною, надто акуратно «причесаною», краще, щоб вона віддалено нагадувала написи на стінах, які люблять робити діти, і які згодом люблять читати. Якщо фінансові можливості дошкільного навчального закладу дозволяють щомісяця перефарбовувати стіну, можна писати прямо на стіні.

Більш простий, економічний і не руйнівний для стін спосіб - вбити кілька цвяхів або прикріпити маленькі гачки, на які можна вішати зроблені з цупкого паперу плакати, прапорці, кульки або рамки з квітами (фото 3), листи з текстом, або навіть використовувати плитку на стелі, на яку можна наклеювати аркуші, а потім за

потребою їх замінювати («ефект стель, які говорять»). До речі, така «стіна» може бути пересувною у межах дитячого садочка, тобто «мандрувати» корпусами будівлі.

Отже, ми розглянули застосування технології «Стіни, які говорять», спрямованої більш на дорослих учасників освітнього процесу.

Для використання пропонованої технології в роботі з дошкільнятами потрібно врахувати певні особливості.

Сучасною продуктивною педагогічною технологією організації і здійснення значущих освітніх подій у житті дошкільного колективу і окремої особистості є *технологія подієвого підходу*. Ідею подієвого підходу запозичено з педагогічної системи А. С. Макаренка, який відзначав, що неабияке значення в житті мають яскраві й хвилюючі події, що викликають позитивний емоційний відгук у свідомості дітей різного віку.

Сутність освітньої події полягає в тому, що організуються спеціальні умови для дитячої дії, отриманий досвід, осмислений та усвідомлений, перетворюється в засіб для досягнення нової, вже більш високої, мети. Зауважимо, що будь-який із учасників освітньої події - це дійсно учасник, а не глядач: у кожного - свої смисли, своя діяльність, свої переживання, - але поле вибору таке, що у виборі обмежених (змістом і часом) ресурсів *дитина повинна мати необмежені можливості*.

Побудова освітнього процесу за подієвим принципом дозволить зробити життя дітей у дитячому садочку більш цікавим, а освітній процес - умотивованим.

Ґрунтом реалізації освітньої події *для всіх учасників освітнього процесу* є такі підходи:

- яскрава подія в соціальному житті суспільства або свято (День Героїв Небесної Сотні, День перемоги над нацизмом у Другій світовій війні тощо);
- події, що формують почуття громадянської належності дитини (День Європи);
- традиційні святкові події сім'ї, суспільства і держави (Новий рік, День матері).

Отже, ми розглянули ідеї для «стіни», які реалізуються для всіх учасників освітнього процесу.

Окремо слід розглянути *підходи до реалізації технології для дошкільнят*.

Як відомо, людина визначає себе в просторі, реагуючи, у першу чергу, на комплекс аудіовізуальних подразників. На думку К. Кудрявцевої і Т. Волкової, діти, потрапляючи в незнайоме або малознайоме оточення, оглядаються, виокремлюючи сигнали, які згодом будуть визначальними для моделей поведінки і реакцій [1]. Зображення, які використовуються в просторі дошкільного навчального закладу, можуть бути навіть творами мистецтва зі своїми законами функціонування і своїм функціональним навантаженням (реклама, агітація і навчання), і з відповідно посиленням емоційним компонентом, зверненим безпосередньо до глядача з урахуванням його психофізіологічних особливостей.

Можна сформулювати *декілька принципів відбору зображень* (плакатів, малюнків, картин, фото, оголошень тощо) для оформлення «стіни, які говорять» (адаптований матеріал К.Кудрявцевої):

- відповідність зображеного віковим особливостям сприйняття і досвіду сприйняття візуальних носіїв інформації (зміст цілого - аналіз та інтерпретація; кількість, розміри, яскравість компонентів);
- наявність національного / культурологічного компонента в зображенні, що привертає увагу / цікавість і доступного розумінню дітьми; цікавого для розмови про зображене з педагогами / батьками (ініціаторами такої бесіди можуть бути як діти, так і дорослі);
- багаторівневість зображеного як на змістовному рівні, так і на емоційному;
- наявність тексту на зображенні не є обов'язковим компонентом;
- зображення повинно бути доступно для цільової групи як елемент обладнання [1].

Якщо зображення відповідають зазначеним принципам, то їх можна використовувати на стінах для розвитку спостережливості, логічного мислення дошкільників.

Слід також *прислухатись до порад дизайнерів* щодо розміщення на стінах фотографій, картин, малюнків, плакатів або панно. Наочність покликана забезпечити еквівалентне відображення тих відомостей, які недоступні чуттєвому сприйманню через часові дистанції, абстрактності, тонкощі тощо.

Передусім пам'ятаємо, що стіна повинна бути фоном, який доповнює зображення, а не конкуруючим декором. Якщо створюється композиція з різних за розміром предметів, то менші зображення повинні бути еквівалентні за обсягом великим (кілька маленьких зображень + одне велике). Для гармонійного сприйняття величина композиції повинна складати приблизно третину від розміру фону. Варто додати, що симетричні композиції завжди безпрограшно виглядають в інтер'єрі групи дитячого садочка, але асиметрія більше надає емоційного враження.

Пригадаємо вислів видатного педагога сучасності В.Шаталова про «ефект солоних огірків» і стінах, які виховують: якщо свіжі огірочки помістити в розсіл, то, як кажуть, хочуть вони того чи ні, вони обов'язково просоляться. Так і дитина: якщо свій час вона проводить в охайному, доглянутому, естетично оформленому середовищі, де все, що навколо неї, педагогічно продумано, це впливає на її ставлення до дитячого садочка, до самої себе; якщо дитина проводить час в інших обставинах, то є велика ймовірність, що вона й виросте іншою...

Кожен проведений день у дитячому садку для дитини пов'язано з різними почуттями, переживаннями і різними видами діяльності. «Стіни, які говорять» - це стіни, завдяки яким дошкільнята спілкуються один із одним, доносять інформацію, обмінюються знаннями, *стіни нібито провокують дітей*, а іноді й змушують займатися дослідженнями, експериментами, пошуком нової інформації. Нехай не всі відразу діти будуть брати участь у діяльності, але мимоволі обов'язково згодом до неї звернуться.

Отже, в основі реалізації освітньої події, що має своє відбиття *на стіні для дошкільників*, є специфічні підходи. З'ясуємо їх.

Визначивши «стіну, яка буде говорити», умовно (або чітко визначивши межі) розподілити її на 3-4 частини. Більше частин не треба, тому що інформація для дитини буде губитись на тлі інших зображень.

Так, *одну частину стіни можна присвятити подіям, віддаленим у часі та оформлювати заздалегідь*, наприклад:

- яскраві події морального життя (Дні народжень, подяки, доброти, друзів тощо);
- явища довкілля (Дні води, землі, птахів, тварин або конкретно - свято сурикатів, тобто звіра, про якого діти, а іноді й дорослі, знають замало);
- світ мистецтва й літератури (Дні поезії, дитячої книги, театру);
- найбільш важливі професії (День вихователя, вчителя та ін.).

Ще одна частина стіни може бути названа «Перспективи зростання»: дитина, батьки, вихователі».

Під перспективою зростання розуміється той обсяг інформації, яким може поділитися будь-який учасник освітнього процесу. Інформація може бути в будь-якому доступному вигляді: фото, книга, яку прочитали, альбом із подорожами, проекти, які діти захищають упродовж тематичного тижня. Ця частина стіни заповнюється за бажанням і знаходиться там до того моменту, поки вона актуальна дітям і дорослим. Прикладом інтеграції технологій може бути данська технологія «Звільнитись від цькування!» («Дитячий садок без насилля»), де основними персонажами є ведмедики, які є у кожної дитини (докладно прочитати

про цю технологію можна тут: <http://ukrdeti.com/datska-metodika-zvilnitis-vid-ckuvannya-dityachij-sadok-bez-nasillya/>). За умовами реалізації цієї технології великого ведмедика всі сім'ї за чергою забирають на вихідні. Батьки і дитина повинні продумати план проведення часу (піти всією сім'єю з ведмедиком до зоопарку, приготувати пиріг, покататися на квадроциклі тощо), зробити фоторепортаж, який діти будуть пізніше презентувати. Фоторепортажі з недільних подорожей ведмедика розміщуються на стіні.

Наступна частина «Стіни, яка говорить» заповнюється в той день, коли відбувається та чи інша освітня подія, наприклад: після проведеного заняття там з'являються завдання на закріплення: розмальовки, цікаві пазли, книги, енциклопедії, мнемотаблиці, картки-схеми тощо. Так, під час планування дня вихователь спільно з дітьми використовує різні символи: картинки, ребуси, завдання, загадки, нібито відкриваючи таємницю тієї діяльності, яка буде відбуватись сьогодні. На стіні доречно використати елементи технології едьютейнмента – «навчання як розвага» (статтю про технологію едьютейнмента можна прочитати тут: <http://ukrdeti.com/edyutejment-navchannya-yak-rozvaga/>).

Матеріал з цієї частини «Стіни, яка говорить», дитина може використовувати, переходячи від одного осередку групи до іншого. Наприклад, схема будівлі з конструктора Лего може стати в нагоді в куточку конструювання, а опис алгоритму виконання досвіду - в експериментальному осередку.

Частину сенсорної стіни в груповій кімнаті можна зробити збірною. Інформаційне поле може бути як класичним, так і образно-асоціативним. Образно-асоціативний ряд дозволяє максимально образно та об'ємно уявити казкових героїв, сюжети казок, персонажів, казкові предмети, споруди, палаци і тереми. Кольорова гама додаткових елементів дає можливість для варіативності й образності, що відіграє важливу роль у розвитку сенсорних здібностей дошкільників. Самі вихованці можуть брати участь у формуванні та доповненні інформаційного поля сенсорної стіни.

Замість звичного паперового носія до осередків і фризів можуть прикріплятися вироби, аплікації і матеріали, придумані та зроблені самими дітьми. Наприклад: стенд «Теремок» дає широке поле діяльності для представлення персонажів «Теремка» однойменної дитячої казки, а також для вивчення інших матеріалів дитячої літератури. Вільні поля стенда, поле, утворюване фризами, дозволяє його прикрашати.

Так, стенд «Ялинка» ідеальний для оформлення (фото 4). Діти можуть самі придумувати прикраси, новорічні аплікації з паперу, ялинкові іграшки для цього стенда, а потім прикрашати цей стенд. На основі збірних стендів за цим же принципом може бути побудовано дитячий ляльковий театр. Буде не зайвим нагадати, що такі стенди можуть легко підлягати вологому прибиранню, після чого не втрачають свого

товарного вигляду, отже, можуть бути швидко переорієнтовані.

Отже, спільна організація індивідуального та групового партнерства з дітьми - це синтез організованого навчання і саморегульованого навчання (в найширшому сенсі), в ході яких вільно сприйнята з різних джерел інформація набуває статусу суб'єктного (персонального) знання.

Технологія «Стіни, які говорять» не є чимось новітнім і незнайомим для українських колег, але вона дає можливість по-новому поглянути на освітній простір, своєчасно перетворити його під запити дитячого сприймання та психофізіологічного розвитку.

Література

1. Кудрявцева Е.Л., Волкова Т.В. Методические рекомендации по использованию изображения в оформлении образовательного пространства русскоязычного образовательного центра. – Рига: RetorikaA, 2013. – 40 с.
2. Осорина М.В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. – СПб: Издательство “Питер”, 2000. – 288 с.

Під час копіювання та розповсюдження статті не забувайте робити посилання на персональний сайт проф. Катерини Крутій
<http://ukrdeti.com/>